

llengua clàssica (potser sanscritització de l'índic mitjà).

L'addició d'una sibilant inicial es troba no sols en grec sinó també en el persa *zumurrud*, rus *izumrud* i altres formes orientals, i no n'està establerta la causa: de tota manera no és rar que en grec (i més en els seus antecedents indoeuropeus) alternin *sm-* i *m-* ((σ)μηρινθος etc.), i potser hi hagué en grec contaminació de *σαρολλη* variant de *μαρλλη* 'brasa', 'bocí de carbó' (Uhlenbeck, *Etym. Wb. d. Altindisoben*, s. v. *marakatam*, li cerca una explicació sànskrita que em sembla més aventurada). La forma *maracda* o *maragde* és també la dominant en occità antic; per a les de les altres llengües romàniques que en gran part vénen a través del francès antic, veg. DCEC (ESMERALDA).

DERIV.: *Maragdí* o *esmaragdí*, que antigament s'ha via usat substantivat per designar també una pedra preciosa: «anulum cum *maracđine*» 1258, «botons --- ab *meraudines* de veyre» 1363 (en docs. ross., *InuLC*), després ha quedat amb el valor d'adjectiu que té el ll. *smaragdinus*: «És lo meu fill Alcides: / l'he vist des de la serra / que --- ovira l' ampla terra / jayenta arrodonir-se en sa rodàlia, / com un escut *esmeragdí* que volta / lo gran Océ», *Atl.* VII, 16.6. La Reina *Maragdina* personatge del Tirant de Galba (Riquer, 907.2f., 908.7, *LleuresC*, 374, 375). *Esmeragdita*. *Maragdet*.

Marallenga, V. *mallerenga* *Maramiota*, V. *mare* (CPT.) + *Marandanya* ribag. que a Jusseu m'ensenyaven com una espècie d'ervianes, flor groga, que omplien els sembrats (1965); no sabent la identificació botànica no goso dir si és més probable un derivat del ll. MERENDA 'berenar' paral·lel al cast. *merendera* o *quitameriendas* i al gall. *marendiñas* o *tole-merendas* 'Colchicum autumnale' (planta semblant a la blenera), veg. DECH, MERIENDA (IV, 50a3ss.) o quelcom relacionat amb el ft. *marjolaine* 'marduix', cast. MEJORANA *Maranta*, *marantàcies*, V. *marasme*

Maranya i *maranyós*, castellanismes, V. DCEC/DECH (MARANA).

MARASME, pres del gr. *μαρασμός* 'consumpció, esgotament, estat exhaust', derivat de *μαρῶνω* 'em consumeixo'. □ 1.ª doc.: Lab. 1864.

DERIV.: *Marasmat* [1436]. *Marasmàtic*. *Maranta* i el gènere *marantàcies*, del nom científic *Maranta arundinacea*, que sembla format per contrast amb el de les *amarantàcies* a base del mateix verb grec, d'on també deriva AMARANT.

Maràs (no *marassa*), pl. *marasses*, V. *marràs* (MARRA). *Marastra*, forma irreal per *madastra* (MARE). *Maratiàcies*, del nom del botànic italià Maratti.

Maravedís, V. *morabatí* *Màrbara*, V. *marbre* *Maravella*, *maravellós*, V. *meravella* (MIRAR)

MARBRE, del ll. MARMOR, -ORIS, id., per reducció fonètica d'una forma intermèdia **marmbre*. □ 1.ª doc.: fi S. XIII.

«En lo mig d'aquell prat fo edificat un bell palau,

tot entallat e murat de *marbre* --- en aquest palau està Valor, qui és exillada del món e de sos amadors, qui són amadors de desvalor», Llull (*Blanq.* I, 239.16); «Sé<n>yer, amey la tua be<l>lesa, la qual no és en belesa de *marbres*», *VidesR* (236v2). Ja d'antic es combinava (com encara avui fan molts) amb *pedra*: «una péra *marbra*» en docs. ross. de 1382 i 1673, *InuLC*, que també cita *pedra maybre* en docs. de 1388 a 1421, amb una dissimilació paral·lela a la del ross. *aibre* per ARBRE; però també es troba sovint el substantiu *marbre* en textos medievals posteriors, com els d'AntCanals (*Scipió*), Comanador Stela i Fenollar, i de vegades en plural, designant les lloses de marbre: «lo païment era de *marbres*» en el *Tirant de Galba* (capítol 485).

Seguí en ús general en els segles baixos i en els escr. d. l. Renaixença (intransigents com cal amb el castellanisme *màrmol* d'alguns parlants descuidats): «--- / en altre temps d'alegres Hespèrides fou hort / --- / per tot càntics de verges i música d'acells: / ara, en palaus de *marbre*, les foques s'hi congrián / y d'algues se vesteixen les prades dels anyells», *Atl.* I, 2c; «Plau-me avançar per un jardí desert / --- / plau-me veure de *marbres* rodejat / l'estany, on neden sobre l'aigua pura / bells cignes de plomatge immaculat», Costa i Llobera (c. 1905, *Dins un Jardí Senyorial*, v. 9).

N'hi ha moltes menes, famoses popularment: en terra valenciana cap com el *marbre de Buixcarró* (pron. *marbre buškařó*, 1962), extret d'aquella formidable muntanya (voltada d'espadats marmoris alternant amb boscúria) entre Barxeta i Quatretonda; en terra rossellonesa el *marbre roig*, de les pedreres ja cantades per Verdaguer (*Canigó*): unes pedreres de *márbre rúit* em signaven a Flaça de Conflent, amb *cauquilles* (veg. CARAGOL); bastantes més de diverses menes en el domini rossellonès: *La marb(ə)rérə* serrat de marbres a Sta. Coloma de Tuïr; *La Marbreria* paratge de Rià vora la Tet, on treballaven el marbre (1960). No dignes de menys fama que el de Carrara: que ens interessa així mateix pels noms tradicionals en la seva explotació, aplegats en un treball del bon romanista Gino Bottiglioni (*Die Terminologie der Marmorindustrie in Carrara, Wörter und Sachen* v, 89-114), molt il·lustrador per a l'estudi que caldria fer dels nostres.

La complicada seqüència *rbr* ha donat lloc, com en els casos paral·lels de ARBRE (> *abre*), *dime(r)ces* (cf. gascò *dimercles*, cast. *miércoles*) a eliminacions dissimilatòries. Hem vist ja *maibre*; sembla haver estat en curs una variant *marbe* (com està en curs dialectal *arbe*): «que-t tingues per content de ço que --- Déus te vol dar, axí com béns, bestiaris, rendes, justes mercaderies, possessions, e altres coses justes; del *marbe...*;¹ si-t trobaves c[ent]m[il] florins, no-ls te vullés tenir ---» (StVicentF, *Serm.* II, 271.21). Més corrent, però, que cap, la reducció *mabre*, també ja antiga: «Axí com s'arranca un abre / y el tornan a trasplantar, / t'han arrancat, preciós *mabre*, / d'allà hont te va sembrar / sa mà intel·ligent d'En Fabre» en el mall. Vicenç Pons, c. 1596 (JMBover, *Bi. Escr.* Bal. II, 126.3.3); «De pensar tenc es cap buit / i es cor de pe-